

3. Костюк І. Історико-географічний аспект демографічного і територіального розвитку Львівської міської агломерації
4. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил (теорія, методи, практика). – К.: Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 1999. – 185 с.
5. Гладкий О. В. Наукові основи суспільно – географічних досліджень промислових агломерацій: Монографія / Гладкий О. В. [за ред. С. І. Іщука]; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К.: ВГЛ «Обрії», 2008. – 360 с.
6. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / [За ред. Г. В. Балабанова, В. П. Нагірної, О. М. Нижник]. – К.: Міленіум, 2003. – 404 с.

Summary: *This paper considers the improvement of the competitive potential of main Ukrainian industrial agglomerations. The biggest Ukrainian agglomerations: Kiev, Kharkov, Odessa, Lviv, Donetsk-Makeevskaya and Dnipropetrovsk Dniprodzerzhyn'sk are analyzed. Increasing of competitive capacity is possible within industrial, entrepreneurial initiatives, the establishment of a competitive market economy.*

Key words: *agglomeration, industrial agglomeration, industrial enterprise competitive potential.*

УДК 336.71:005.915

*Тарасенко Ю.Б., викладач фахових економічних дисциплін
ДВНЗ «Камянець-Подільський індустріальний коледж»*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Приділена увага показникам фінансової стійкості комерційних банків та чинникам, що впливають на рентабельність та фінансову стійкість банківських установ в умовах розвитку економіки.

Ключові слова: *фінансова стійкість, рентабельність, ліквідність.*

Постановка проблеми. Проблема управління фінансовою стійкістю банків є особливо актуальною в сучасних умовах глобалізації фінансових ринків, ускладнення банківських продуктів, загострення міжбанківської конкуренції, зростання банківських ризиків, а також кризових явищ у фінансових секторах. Саме тому ефективне управління і забезпечення фінансової стійкості має бути обов'язком та основним стратегічним завданням кожного комерційного банку[4].

Актуальність теми. Необхідно зазначити, що діяльність комерційних банків тісно пов'язана із загальним станом національної економіки, яка знаходиться в умовах політичної кризи, коливань рівня пропозиції та попиту на банківські послуги, конкуренції, наявності інших різноманітних ризиків. Тому підтримання банком фінансової стійкості є вкрай складним завданням, вирішення якого можливе за умови узагальненої оцінки та всебічного аналізу діяльності комерційного банку.

Існують різноманітні підходи щодо оцінки та розуміння поняття фінансової стійкості банків. На жаль, у вітчизняній економічній літературі поки що немає єдиного підходу до визначення фінансової стійкості банку. Відсутність чіткого визначення цього поняття призводить до ототожнення його з іншими економічними категоріями. «надійність», «ліквідність», «платоспроможність» та «кредитоспроможність».

Під фінансовою стійкістю банку розуміють стан усіх фінансових відносин комерційного банку, що забезпечує безперервність його функціонування та розвиток. Фінансово стійким можна вважати банк, в якому збалансований стан фінансових ресурсів, достатня ліквідність активів та в наявності необхідні банківські резерви .

Фінансова стійкість банку – це головна умова його існування та активної діяльності. Вона формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів і оцінюється за допомогою як окремих показників, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банків. Фінансова стійкість банку залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів.

До зовнішніх факторів, які впливають на фінансову стабільність як окремого банку, так і банківської системи в цілому, відносять:

- стійкість національної валюти та низький рівень інфляції
- упорядкованість державних фінансів, поєднана з відсутнім або невеликим бюджетним дефіцитом; способи покриття бюджетного дефіциту
- довіра громадян до кредитно-фінансової системи країни;
- незначні обсяги відпливу капіталу за кордон;
- сприятливий інвестиційний клімат за наявності джерел для довгострокового кредитування.

До внутрішніх факторів, які впливають на стабільність банку, належать якість менеджменту, пов'язана з грамотним розподілом праці, правильною кредитною та дисконтною політикою банку, стратегією банку, ефективним банківським маркетингом, дотриманням існуючих економічних нормативів, установлених НБУ, та чинного законодавства, професійними якостями керівництва банку тощо.

Вітчизняна банківська система ще у докризовий період відчувала труднощі у забезпеченні стабільності та надійності, тому останні політичні події лише загострили наявні проблеми, які перебували у латентному стані.

Зараз серед актуальних завдань, які постають перед банківською системою, є підвищення її ролі у процесах економічних трансформацій, зважаючи на пріоритет євроінтеграції та глобалізації.

Суттєвий вплив на стійкість банківських установ має грошово-кредитна політика НБУ:

Облікова ставка є базовою процентною ставкою для інших процентних ставок НБУ: вона використовується центральним банком одночасно як засіб реалізації грошово-кредитної політики і як орієнтир ціни на гроші. Діюча облікова ставка складає 6,5% річних. Заявлене у березні 2014 року рішення Нацбанку про підвищення облікової ставки безумовно призведе до зниження ліквідності банківської системи, подальшої доларизації економічних процесів та скорочення кредитної діяльності вітчизняних банків, але це вимушене рішення. Банком Росії також було ухвалене безпрецедентне рішення про підвищення облікової ставки з 5,5% до 7%.

Різні аспекти, що характеризують фінансову стійкість банку, нині стають об'єктом державного регулювання і в нашій країні. Так, згідно з Положенням про порядок формування банківською системою України обов'язкових резервів, встановлено нормативи формування обов'язкових резервів грошово-кредитного ринку та обсягу грошової маси, запобігання втраті банками відповідної ліквідності. Обов'язкові резерви створюють гарантії для забезпечення своєчасних платежів за вимогами клієнтів, що характеризує найважливішу ознаку фінансової стійкості.

Але підвищений емоційний фон у країні спричинює ситуативне збільшення попиту на ліквідні кошти, у тому числі на готівку. З метою створення умов для стабільної діяльності банків та вчасного виконання ними законних вимог вкладників та інших кредиторів Національний банк України вжив додаткових заходів щодо підтримання ліквідності банківської системи:

- зменшення частки обов'язкових резервів, яка має формуватися банками на окремому рахунку в Національному банку України, з 40% до 20% від їх обсягу, що сформований за попередній звітний період резервування;

- зменшення мінімального обсягу обов'язкових резервів, який має зберігатися щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку банків у Національному банку України, з 60% до 50% від їх обсягу, що сформований за попередній період резервування;
- скасування з 21 лютого 2014 року обмежень щодо кількості можливих звернень банків за кредитами рефінансування овернайт.

Ухвалені рішення відповідають контексту рекомендацій міжнародних фінансових організацій, у тому числі МВФ, щодо удосконалення операційної структури монетарної політики та механізмів регулювання грошово-кредитного ринку.

В умовах економічної та політичної нестабільності в країні Національний банк докладає всебічних зусиль для збереження контролю над ситуацією на фінансовому ринку. Так, з метою підтримання ліквідності банківської системи регулятор суттєво збільшив обсяги кредитування фінансових установ. Ефективність такого фінансування підсилюється за рахунок впровадження низки антикризових заходів: тимчасове обмеження суми одноразових виплат при достроковому розірванні валютних депозитів, встановлення плаваючого валютного курсу тощо.

Банківська криза 2008-2009 років сприяла кардинальним змінам в принципах співпраці банків, НБУ та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Так наприкінці лютого 2012 року було прийнято Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб, що значно прискорило термін отримання коштів вкладниками після визнання банку неплатоспроможним. У тому ж році було збільшено до 200 тис. грн. максимальну суму гарантованих вкладів. При цьому середній розмір вкладу на початок 2014 року не перевищував 8,5 тис. грн. За даними Фонду гарантування вкладів, на початок 2014 року гарантії Фонду поширювались на вклади в банківських установах 47,4 млн. осіб, а їх загальний обсяг складав 402,6 млрд. грн.

З 2014 року введено тимчасову адміністрацію та віднесено до категорії неплатоспроможних 5 банків: «Даніель», АТ «БрокБізнесбанк», «Реал Банк», «БанкФорум» та «Меркурій». На сьогоднішній час питання банкрутства одного або кількох банків викликає значні фінансові проблеми у всіх банків-кредиторів, що, в свою чергу, може спровокувати неповернення коштів своїм кредиторамі призвести до масових банкрутств і фінансової паніки в країні. Тому питання про імунітет банківської системи до дії впливів внутрішнього та зовнішнього середовища, її здатність забезпечити належне фінансування суб'єктів підприємництва безпосередньо пов'язане із проблемою стійкості банків [3].

НБУ в період кризи спрямовував свої зусилля на забезпечення своєчасності проведення банками розрахунків, зменшення відпливу коштів з банківської системи та збалансування ситуації на валютному сегменті ринку. Як антикризові заходи Національного банку України можна виокремити такі:

- застосування інструментів процентної та валютної політики для підтримання стабільності національної грошової одиниці;
- запровадження валютних аукціонів для позичальників з метою зниження попиту на іноземну валюту з населення;
- запровадження інструментів адміністративного регулювання для зниження спекулятивного тиску на валютний ринок.

Детальніше розглянемо основні показники діяльності банків у динаміці:

Станом на 01.02.2014 в порівнянні з показниками 2013 року балансовий капітал українських банків збільшився на 26,3 млрд. грн. до 195,6 млрд. грн. Норматив адекватності регулятивного капіталу становить 18,3% на 01.01.2014, 15,8% на 01.03.2014 при рекомендованому значенні не менше 10%. Значення цих показників свідчать про достатню капіталізацію банківської системи.

Активи банківської системи в 2013 році продовжили своє зростання. За цей період їх розмір збільшився на 150,9 млрд. грн. (+13,4%) до 1 278,1 млрд. грн. Просторожена заборгованість в звітному періоді зменшилась (-2,3 млрд. грн. або -3,2%), що відобразилось на зменшенні її частки в кредитному портфелі системи з 8,9% до 7,7%. Частка високоліквідних активів банків України знаходиться на достатньому рівні для обслуговування клієнтських розрахунків становить 12,7% від чистих активів системи. Залишки готівкових коштів у касах банків станом на 01.01.2014 року становили 36,4 млрд. грн., кошти банків в НБУ – 47,2 млрд. грн., залишки на кореспондентських рахунках в інших банках – 78,1 млрд. грн.

За 2013 рік доходи банківської системи склали 168,9 млрд. грн., витрати – 167,5 млрд. грн., прибуток – 1,4 млрд. грн. В порівнянні з минулим роком слід констатувати випереджаюче зростання витрат над доходами банків та загальне зменшення майже на 3,5 млрд. грн. чистого прибутку системи, пов'язане з посиленням конкуренції в фінансовому секторі. Але на відміну від негативних результатів 2009-2011 років (збиток за три роки 59,2 млрд. грн.), слід відзначити сам факт прибутковості банківської системи України протягом двох років поспіль.

Кількість банків з іноземним капіталом в 2013 році скоротилося на 4 банки і на 1 січня 2014 року становила 49, кількість банків з 100% іноземним капіталом скоротилася на 3 банки до 19, загальна кількість банків, які мають банківську ліцензію збільшилася на 4 і становила 180 банків. Отже, в 2013 році збільшення капіталізації українських банків здійснювалось переважно за рахунок українських інвесторів, хоча частка іноземного капіталу в банківській системі залишається суттєвою. У майбутньому стагнація українського ринку і негативне сприйняття інвестиційного клімату і макроекономічних перспектив нашої країни спричинять відтік іноземних фінансових установ.

За результатами діяльності банків у 2013 році та перерозподілу банків за групами, у першій групі трійка лідерів («Приватбанк», «Ощадбанк» та «Укресімбанк») залишилася без змін, «Дельта-банк» з 8 позиції у 2013 році піднявся до 4-ої, «Сбербанк Росії» піднявся з 13 на 9 позицію. Попри стрімке зміцнення деяких банків та збільшення їх загальної кількості, фінансово-кредитним установам необхідно, як і раніше, нарощувати капіталізацію і боротися за якість своїх активів, паралельно «оздоровлюючи» кредитні портфелі, а також шукати додаткові джерела отримання прибутку від активних операцій, при цьому дотримуючись зваженої кредитної політики.

Отже, виходячи з вищенаведеного можна зробити висновок про:

- стабільний розвиток українських банків, що відображується в збільшенні капітальної бази та банківських активів;
- зменшення присутності іноземного капіталу в банківській системі України, та поступове заміщення в капіталах банків деяких європейських інвесторів вітчизняними;
- достатню ліквідність українських банків, що підтверджується великою питомою вагою високоліквідних активів у чистих активах банків;
- посилення конкуренції серед банків, наслідком чого стало випереджаюче зростання витрат над доходами банків та загальне зменшення прибутковості.

Банківська система має достатній рівень ліквідності, працює у штатному режимі, забезпечена готівкою, проводяться усі банківські операції.

Оскільки банки України, та і взагалі кредитні установи, працюють у сфері ризику, то тут важко планувати і прогнозувати конкретно на певні періоди. Треба враховувати дію зовнішніх факторів, які впливають об'єктивно на банківську діяльність. Якщо внутрішні фактори можна якось регулювати чи керувати ними, то зовнішні фактори дуже мало піддаються впливу зі сторони окремих банків, але підстав для застосування жорстких заходів зі стабілізації фінансової системи немає.

Список використаних джерел

1. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи / О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – 316 с
2. Прасолова С.П. Банківські операції: навч. посіб. та практ. / С.П. Прасолова, О.С. Вовченко – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
3. Фариневич І.В., Квасній З.В. Фінансова стійкість банків як чинник забезпечення надійності кредитування малого підприємництва/ Н-Н «ППТ» НУ «Львівська політехніка» – Економічний простір: Збірник наукових праць
4. Цимбалюк А.В. Актуальні аспекти управління фінансовою стійкістю комерційного банку / А.В. Цимбалюк // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 222. – С. 133-136.
5. Національний банк України: [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
6. Електронний ресурс <http://www.epravda.com.ua/>
7. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: www.fg.gov.ua
8. Законодавство України [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

Summary. *Attention is paid to indicators of financial stability of commercial banks and the factors that affect the profitability and financial soundness of banks in terms of economic development.*

Key words: *financial stability, profitability, liquidity.*

УДК 339.9

*Ткаленко С.І., к.е.н., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний
Університет імені Вадима Гетьмана»*

СОЦІАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ АКЦЕНТ

У статті висвітлені основні засади корпоративної соціальної відповідальності. Досліджена роль соціальних інвестицій як форми фінансової або іншої ресурсної допомоги. Проаналізовані світові потоки інвестицій, вкладення інвестицій іноземними корпораціями в економіку України. Виявлена роль соціальних інвестицій в контексті модернізації вітчизняної економіки та економічного зростання.

Ключові слова: *корпоративна соціальна відповідальність, іноземні інвестиції, соціальні інвестиції, економічний розвиток.*

З моменту прийняття «Глобального договору», питання соціального інвестування і корпоративної соціальної відповідальності стають вкрай актуальним нині для країн світу, в тому числі й для України.

Становленню соціальної держави, соціальної відповідальної держави сприяли такі причини, серед яких виділимо найбільш вагомі: глобалізація; скорочення державного сектора в соціальній сфері; переміщення приватного капіталу через національні межі (економічне ослаблення країн); значне зростання приватних активів і прибутків (вплив на процес ухвалення політичних рішень).

Враховуючи ці причини можна з впевненістю стверджувати, що уряди країн можуть забезпечити максимальні вигоди для свого розвитку від використання цих стандартів корпоративної соціальної відповідальності, проводячи відповідну політику, й забезпечуючи вимоги до корпоративної звітності, приймаючи програми посилення потенціалу та інтегруючи стандарти корпоративної соціальної відповідальності в міжнародні інвестиційні режими.